

Hein Westerouen van Meeteren is docent politieke wijsbegeerte aan de school voor journalistiek te Kampen en actief lid van de Federatieve Groenen. Het interview met hem werd afgenomen door Jaap de Jong en Lidie Koeneman.

Interview

met Hein Westerouen van Meeteren:

'ELKE AKTIVIST BIJ ONS HONGERT NAAR SPIRITUALITEIT'

Enkele weken voor de Tweede Kamerverkiezingen hadden we een vraaggesprek met Hein Westerouen van Meeteren, actief lid van de Federatieve Groenen en tweede op de kamerlijst.

Inmiddels is bekend dat de Federatieve Groenen er duidelijk niet in geslaagd zijn een zetel te verwerven in de Tweede Kamer. Toch vond de redactie het belangrijk dit uitgebreide interview te plaatsen, omdat tenslotte ook in de PPR veel aandacht is voor het groene denken, er wordt gesproken over spiritualiteit, er wordt gezocht naar een synthese van diverse stromingen. Wat moeten we ons bij spiritualiteit voorstellen, waar liggen de wortels van het groene denken, hebben de bestaande politieke stromingen afgedaan...?

Over zulke thema's ging het vraaggesprek, waarbij aardig wat filosofische problemen aan de orde kwamen. Dat is niet vreemd als er twee politikologen en een filosoof rond de tafel aanschuiven. Bovendien hebben wij, de interviewers, zij het in verschillende mate, wel belangrijke bezwaren tegen het ekologisch denken.

Wij hadden ons gewapend tegen een extreme groene denker, zoals we ze eerder mee-maakten. Maar dat viel al heel snel mee. Hein bleek niet dogmatisch, ook niet in eigen leven en bevestigde al voordat de band draaide dat de mens een eigen ethische beslisruimte heeft. Het interview werd daardoor meer tot een gesprek dat zich langs concentrische cirkels ontwikkelde en waar op gezette tijden wederzijds begrip niet op te lossen viel. Om dat te kunnen volgen, houden we ons aan de volgorde van het gesprek.

Het echte interview wordt door ons geopend met de vraag naar de historische wortels van het huidige groene denken.

Hein: "Het groene denken is al duizenden jaren oud. Je vindt wortels in het Chitese taoïsme, het Aziatische boeddhisme en hindoeïsme, in de Griekse natuurfilosofie, ge-

deeltelijk in het middeleeuws christendom. Dit zijn klassieke wortels; modernere wortels vind je in het calvinisme, voor Nederland in de politieke vertaling van het anti-revolutionaire denken van Abraham Kuyper en Groen van Prinsterer. De meest moderne wortels liggen in de jaren zestig: de hippiebeweging, de kabouterbeweging, het nieuwe milieu- en ekologisch bewustzijn na het rapport van de Club van Rome. Dat zijn dus nogal wat wortels. Dan is er een aantal inspiratiebronnen op het levensbeschouwelijke vlak. Ik noem het feminisme, de kleinschaligheidsbeweging, de milieubeweging, de vredesbeweging, de Derde Wereldbeweging. Een nog nieuwe inspiratiebron — waarbij in de partij nog een redelijke discussie is als termen gebruikt worden als holisme, nieuw paradigma, het denken van Fritjof Capra — is het nieuwe denken, zoals het holistische denken dat voortkomt uit de gezondheidszorg en de nieuwe psychologie, de humanistische psychologie.

Daarbij moet je zien dat bij de Federatieve Groenen de inspiratiebron een zaak is die volledig in de individuele sfeer ligt. Waar we elkaar vinden is dat we verband willen brengen tussen mens, natuur en kosmos. Hoe dat verband verder wordt gedefinieerd moet zich nog uitwerken in filosofische en daarna in politieke zin. Natuurlijk speelt het woord *ekologie* daarin een centrale rol."

Wat versta je onder kosmos?

Hein: "Het geheel waarin de aarde, de mensheid en het leven is opgenomen, waarvan de begrenzingen niet bekend zijn omdat ze wetenschappelijk niet zijn aangegevoeld. Er zit zeker een religieuze ondertoon in, als je dat woord *kosmos* gebruikt." Maar je gebruikt ook het woord *wetenschappelijk*, *wetenschappelijk* niet aangevoeld?

Hein: "Inderdaad, want wetenschap is empirisch onderzoek naar waarneembare relaties, gedragingen, feiten. De moderne natuurkunde heeft op subatomair nivo een aantal verbijsterende dingen ontdekt, maar op het makronivo tast men nog steeds in het duister. Over zaken als de begrenzingen van het heelal, de 'Big Bang', de zwarte gaten. Gebruik je dus het woord *kosmos*, dan weet je dat je op een terrein komt waar geen wetenschappelijk harde uitspraken meer over te doen zijn. Je verwijst naar het besef van mensen opgenomen te zijn in een groter geheel."

Dualistisch

Wij begrijpen niet hoe je dingen combineert. Als kosmos het geheel, het totaal is, waarom heb je dan toch behoefte je af te vragen of daar nog grenzen aan zijn?

Hein: "Wat je kunt konstateren is dat je je inspiratiebronnen, je ideologie kunt putten uit het metafysisch geheel; dus heeft de wetenschap niet het laatste woord. Onder ons zijn mensen, ik ook, die buiten het wetenschappelijke, het fysieke ook een aantal werkelijkheden veronderstellen en ook ervaren, wat je meditatief kan noemen, die heel erg van belang zijn voor je politiek handelen. Die politieke dimensie is in onze samenleving weggesneden, deels terecht, deels onterecht, en dat leidt tot rampen: letterlijke en fysieke maar ook tot geestelijke en emotionele."

Maar dan heeft wetenschap in de klassieke zin, meten van empirisch meetbare feiten, geen enkele betekenis meer!

Hein: "Maar dan denk je weer dualistisch, in ja-nee/zwart-witschema's. Je kunt wetenschap erkennen als een beperkte maar nuttige bezigheid, zich beperkend tot het eigen gebied van empirische wetenschap. Dan kun je zeggen, zoals het marxisme: ik houd hier op. Dan kan politiek alleen gebaseerd zijn op objectief waarneembare werkelijkheden. Wij, ik, erkennen dat daarbuiten een gigantisch, bijna eindeloze andere werkelijkheid is, metafysisch of religieus, die van immens belang kan zijn voor ons politieke en sociale handelen."

Noem je dat terrein dan onzekerheid of denken we dan weer te dualistisch?

Hein: "Vanuit het wetenschappelijke denken heet dat onzekerheid, vanuit het levensbeschouwelijke heeft het te maken met intuïtie, meditatie en andere dan wetenschappelijke waarnemingen, met het zintuigelijke. Dan begeven we ons op een eng en gevaarlijk terrein in de politiek. Daar ben ik me van bewust, maar dat terrein mag niet verwaarloosd worden."

Dus de andere politieke partijen in onze cultuur besteden te weinig aandacht aan dat metafysische, dat spirituele. De reden voor Roel van Duyn om de PPR te verlaten...

Hein: "...om precies dezelfde reden verliet ik de PPR tien jaar geleden!"

Kun je dat spirituele nader beschrijven?

Hein: "Het verwijst naar dat menselijk ervaringsgebied dat wel een objectief gebied is, maar niet wetenschappelijk onderzoekbaar. Voor veel Groenen is het echter een zeer reëel gebied. Bij ons zitten mensen die mediteren, die zijn beïnvloed door de antroposofie, die bij Baghwan hebben gezeten, of die het christendom zeer radikaal hebben overdacht. Het is een nieuw soort religiositeit, maar zonder dogma's."

Hoe breng je dat in de politiek in?

Hein: "Dat is een groot probleem, omdat er in onze samenleving een bijzonder groot wantrouwen bestaat tegenover vermenging van religie en politiek. Historisch is dat te verklaren uit het sekularisatieproces in Nederland vanaf 1795, waardoor we een wetenschappelijke, rationele, materialistische en masculinistische cultuur hebben gekregen die het zachte, het gevoelige, het intuïtieve, het religieuze, het metafysische heeft proberen weg te snijden. In het begin had dat positieve effecten, het losmaken van Kerk en Staat, maar het heeft ook ontwikkelingen doen ontstaan als het fascisme en het wetenschappelijk kunnen doden van mensen, beesten en de natuur."

Kultuurpatroon

Maar kun je dat spirituele dan in de politiek ook oproepen? Wij hebben die discussie ook in de PPR!

Hein: "Je moet het niet konstant naar voren brengen als 'jongens, we moeten spiritueel zijn'. Maar voor elke activist in onze partij is het belangrijk ermee bezig te zijn. Niet in openbare, maar in privé-zin. Er is bij ons, bij veel mensen een enorme honger naar een nieuwe bezinning op spiritualiteit. Wij zien een verband tussen spirituele armoede en vernietiging van mens en natuur. Capra zegt dat het westers cultuurpatroon heeft geleid tot een gefragmenteerd bewustzijn, waarin iedereen een deel uit de werkelijkheid isoleert als een eigen specialisatie. Dan verlies je het verband met het geheel. Met andere woorden, een atoombom kan tot stand komen omdat elk onderdeel gemaakt wordt door mensen die zich niet bewust zijn van waar ze mee bezig zijn, of hoogstens vaag bewust."

Maar dat is een schaalprobleem, een probleem van arbeidsdeling en maatschappelijke organisatie, toch geen spiritueel probleem.

Hein: "Jawel, want die mensen zijn zich niet alleen meer bewust van waar ze mee bezig zijn, ze willen dat zelfs niet. En dan zeg ik met Capra dat dat armoede van gefragmenteerd westers denken is."

Toen wij die discussie hadden in ons partijbestuur vonden wij dat spiritualiteit iets ongrijpbaars is, iets dat spontaan tot stand kan komen, niet iets dat je oproept. Op onze vraag wat te doen, antwoordden anderen die die spiritualiteit misten dat dan aan het begin van iedere vergadering iedereen moest vertellen wat je belangrijkste ervaring was geweest die dag. Daarvan gingen bij ons de lampen uit.

Hein: "Dat heeft dan te maken met je eigen konditionering. Maar zo'n dogmatische

vormgeving vind ik ook onjuist. Je kunt niet beginnen met een handje vasthouden of een oogje dicht doen, maar naar behoefte kan er wel een stilte komen, of iemand kan iets vertellen. Maar spiritualiteit wordt gedood, wordt een lege huls als het een soort kerkelijke rituele handeling wordt."

Dan blijft nog steeds de vraag hoe je dan wel gestalte kunt geven aan die spiritualiteit. Hoe doen jullie dat?

Hein: "Wij hebben in de Groene Raad een roulerend voorzitterschap. Een aantal mensen is net zoals jullie fobisch voor dat soort dingen en die zitten heel klassiek voor. Als ikzelf voorzitter, lees ik iets voor dat ik belangrijk vind. De laatste keer bijvoorbeeld een stuk over wantrouwen van Baghwan. Toepasselijk omdat het wantrouwen overheerst in de politiek. Dat is leuk, daar luisteren mensen naar, daar zijn ze het wel of niet mee eens."

Waarom zijn wij nou fobisch?

Hein: "Dat moet je aan jezelf vragen!"

Jij zegt dat wij het zijn, wij ervaren dat probleem niet, dus waarom zouden wij er een antwoord op geven?

Hein: "Jullie reactie is fobisch."

Maar die reactie horen wij vaker van mensen uit ekologische hoek. Het lijkt ook een manier om het voor jullie weer veilig te maken.

Hein: "Nee, ik weet niets van jullie en dat is een voordeel. Het enige dat ik constateer is dat in mijn ogen..."

Het enige dat wij zeiden was dat alle lampen uitgingen als je in zo'n geforceerde situatie tot spiritualiteit moest komen. Spiritualiteit kun je hoogstens een beetje sturen, het is er altijd en blijkt soms wel, soms niet.

Hein: "Je kunt er ruimte voor geven, dat is wat wij zeggen. Maar dit soort zaken hoort niet in de politieke discussie terecht te komen, je moet er met jezelf uitkomen. Voor mannen is het een enorme opgave om wat met ons gevoelsleven te doen. Wij mannen doen dat heel dom. Wat vrouwen een beetje moeten leren is dat er in het leven ook hele harde, zakelijke en vervelende dingen zijn, waarmee je moet leren leven. Vrouwen willen het altijd leuk, gezellig en emotioneel houden. Dat merk ik bij ons, ze schreeuwen en zeggen dat wij, mannen klootzakken zijn. Natuurlijk hebben mannen gevoel. De vraag is wat je er mee doet. Het onderdrukken is het gevaarlijke in de politiek. De politiek wordt pervers als politici het gevoelsleven onderdrukken. Alle machtswellust, alle manipulatie komt voort uit verwrongen gevoelens. Aandacht willen hebben is het vragen om een soort van liefde. Het onderling strijden van mannen is in feite de strijd die je vroeger met je broertjes voerde om de aandacht van je moeder. Ben je je daarvan niet bewust in de politiek, dan zak je af naar een heel eng nivo. Lees je Wilhelm Reich hierover, dan gaan je ogen open. Kijk naar de relaties tussen onderdrukte gevoelens en fascisme."

Leiderschap

Maar noem je dat nog steeds spiritualiteit. Dit is toch een vorm van psychologiseren over hoe mensen in de politiek soms met elkaar omgaan.

Hein: "Nee, het is ook een zijspoor. Maar het heeft wel politieke consequenties. Het leiderschap en de reacties daarop heeft te maken met het gevoelsleven van mensen. Zelfs als je het buiten de politiek zou willen houden, blijkt dat het toch een rol speelt."

Je kunt voor diezelfde verschijnselen ook maatschappelijke verklaringen geven, bijvoorbeeld voor fascisme en leiderschap.

Hein: "Ja vanuit een puur marxistisch standpunt."

Daar hoeft je geen marxist voor te zijn. Over leiderschap kun je niet praten zonder naar Weber te kijken, dat was toch geen marxist.

Hein: "Maar Weber heeft het fascisme niet aan den lijve ondervonden."

(Vervolgens ontardt de discussie even in het spelletje wie de meeste namen kan noemen van sociologen die verkeerd terecht zijn gekomen.)

Waar het ons om gaat is dat je gebeurtenissen in de maatschappij psychologisch kunt duiden, maar ook kunt verklaren vanuit maatschappelijke verbanden. Langs beide wegen kom je tot op zichzelf kloppende verklaringen.

Hein: "Elke logika is in zichzelf consistent, het gaat om de keuze van uitgangspunten."

Hoe verhoudt logika zich nu tot spiritualiteit?

Hein: "Spiritualiteit is een logika, maar met andere uitgangspunten."

Hoe kunnen wij nog met elkaar praten als wij ons beroepen op de analytische en jij je beroept op de spirituele logika?

Hein: "Ik wil de analytische logika best overnemen, alleen wil ik me er niet toe beperken omdat ik me niet wil afsnijden van een andere belangrijke werkelijkheid. Willen jullie je beperken tot de analytische logika, nou, dan houden we een analytisch logisch gesprek."

Er zijn dus meer werelden naast elkaar!

Hein: "Precies. In feite, zegt de ekologie, grijpen die werelden organisch in elkaar, alleen zijn we met ons verstand niet in staat..."

Daar begrijpen we helemaal niets van. Waarom toch de behoefte aan dat grote systeem, dat alles weer met elkaar in verband brengt.

Hein: "Maar ik begrijp de behoefte aan beperking niet, om het maar overzichtelijk te houden."

Maar dat zeggen we niet. Als het spirituele het terrein van onzekerheid is, laat dat zo. Als er meer belevingswerelden mogelijk zijn, het zij zo. Dan moet je niet proberen daar weer een 'all-over'-theorie onder te stoppen, waardoor het toch weer één systeem is. Nee, het is gewoon een stuk onzekerheid waar wij, westerse mensen mee moeten leren leven. Wat ekologen dan doen is toch ook een stuk onzekerheidsreduktie: er komt weer een systeem dat alles verklaart.

Hein: "Dus moeten we het terugbrengen tot de gewone, dagelijkse politiek en ons afvragen wanneer deze dingen relevant worden voor ons politiek handelen. In een wereld waarin natuur, mens en democratie zo worden bedreigd als nu, is het niet meer genoeg te blijven hangen in dat analytische gebied. Die rationele logika heeft ons niet geholpen, het heeft ons alleen dieper in de ellende getrokken. Dat is mijn uitgangspunt, daar hoeft je het niet mee eens te zijn. Maar wij kunnen nieuwe voeding vinden buiten de gebieden waarin we zijn opgevoed. Dat bracht mij ertoe als jongetje van twintig jaar mijn rugzak te pakken en een jaar door India te trekken, uit een pure behoefte."

Een ander pakt Marx!

Hein: "Dat begrijp ik niet."

Een ander pakt Marx!

Hein: "Ja, dat heb ik ook gedaan."

Jij hebt allebei gedaan, India en je verdiept in marxisten.

Hein: "Ik heb mezelf jarenlang marxist genoemd, omdat dat wel lekker voelde. Het marxisme had een ontzettende aantrekkingskracht omdat het me eigenlijk antwoorden op alles gaf. Vooral toen ik Althusser tegenkwam, die de hele samenleving reduceerde tot puur objectieve, economische, sociale en zelfs psychologische wetmatig-

heden. Totdat ik in Parijs Althusser zelf zag en daar de schok van werkelijkheid en fictie kreeg. Hij was een fictie voor al die marxisten waar ik ik Nederland mee omging. Hij was tot vaderfiguur geworden, een heel psychologisch iets."

Maar doe je dan niet hetzelfde nu met Fritjoff Capra, die nu voor jou overal antwoorden op geeft?

Hein: "Nee, hij geeft nergens antwoorden op, hij zegt alleen maar, en dat wist ik al lang maar als hij het zegt heeft het meer effect, dat er een gigantische verschuiving plaatsvindt in het bewustzijn. Dat begint natuurlijk bij een voorhoede en verspreidt zich dan. Ik verschuil me misschien wel een beetje achter hem, maar ik denk toch wel in de ik-vorm. De verschuiving valt te vergelijken met die in de zeventiende eeuw, de 'scientific revolution', toen het theologische wereldbeeld vervangen werd door het rationele en wetenschappelijke. Dat was een gigantische en vrij snelle verandering die wel relaties heeft met ontwikkelingen in het productieproces, maar minder simpel en lineair dan Althusser het stelt."

Keuzevrijheid

Maar als wij Althusser lezen, en dan even door al die verwarrende begrippen heen kijken, wat ons betreft blabla, dan houden wij maar twee boodschappen over: alles is wat ingewikkelder dan je denkt en alles hangt met elkaar samen. Dat sluit toch goed aan bij het holisme.

Hein: "Maar hij heeft toch geen aandacht voor het wonderbaarlijke, irrationele, emotionele en onvoorspelbare. Voor hem is alles rationeel verklaarbaar."

En dat kan niet?

Hein: "Nee, natuurlijk niet, want we hebben toch ook geconstateerd dat de mens een keuzevrijheid heeft. Wat heeft politiek voor zin als mensen geen keuzevrijheid hebben. Wat heeft het überhaupt voor zin als arbeidersklasse nog in opstand te komen als er geen keuzevrijheid is, als alles van te voren door objektieve historische wetmatigheden bepaald wordt?"

Dat zijn we wel met je eens, maar je moet toch wel oppassen geen karikatuur te schetsen van het marxistisch denken. Maar terug naar iets anders. Jij verschilt van sommige andere ekologen omdat jij wel onderscheid maakt tussen mensen en dieren. Andere ekologen gaan soms uit van natuurwetten die zij dan deterministisch toepassen op de menselijke samenleving. Dat doe jij dus niet.

Hein: "Nee, want ecologie heeft ook heel verschillende ontwikkelingsstappen door-gemaakt. Het startte met de oorspronkelijke biologische ecologie, waardoor veel biologen zich ekologen noemden. In de jaren veertig kwam de zogenaamde humane of menselijke ecologie op, die vroeg naar de rol van de mens in ecosystemen en daaruit is bijna logischerwijze de politieke ecologie voortgekomen. Want als de mens ingrijpt in de biosfeer, waarom doet ie dat dan? Wat brengt die mens dan te-weeg en wat is de menselijke verantwoordelijkheid? Zo komt dan ook het levens-beschouwelijke element er bij en op dat laatste spoor zit ik."

Terug naar de wortels van het groene denken. Je noemde onder anderen Groen van Prinsterer en Kuiper. Dan heb je waarschijnlijk het oog op het organische denken...

Hein: "...het organistische denken..."

...en van daaruit een individualistisch denken?

Hein: "Ja, ieder individu heeft het recht zich aan te sluiten bij anderen om samen een kring of verband te vormen. Zodra de vrijwilligersfaktor verdwijnt, kom je in een enge korporatistische richting terecht."

Dan begrijpen wij niet waarom het anarchisme in de opsomming ontbrak.

Hein: "Dat ben ik dan vergeten te noemen, maar inderdaad komt het hele federa-

tive denken van Proudhon dicht daarbij in de buurt."

Jullie benadrukken juist dat individualistische, het individuele recht op vrijheid van handelen, van keuze en van associatie, dat sluit dan toch meer aan bij de anarchistische traditie en absoluut niet bij Abraham Kuiper?

Hein: "Dat moet je zo zien. Kuiper benadrukte de soevereiniteit in eigen kring."

Maar je moet dan wel weten waarom hij dat deed.

Hein: "Ja, dat heeft christelijke wortels. Als dogmatisch calvinist zal ik Kuiper niet verdedigen. Maar de gedachte dat de kringen een zo groot mogelijke autonomie moeten hebben, een eigen richting en inrichting mogen bepalen, vind ik absoluut aantrekkelijk."

Dus je neemt uit de hele leer van Kuiper de soevereiniteitsgedachte en noemt dat dan een stuk inspiratie?

Hein: "Ja, met de verantwoordelijkheidsleer, het rentmeesterschap. Dat zijn de elementen uit de antirevolutionaire traditie, die in het groene denken terecht zijn gekomen."

Je bent heel eklektisch (= uit alles het beste kiezend) bezig.

Hein: "Dat doe ik heel bewust, omdat in onze tijd, met zoveel informatie-aanbod een eklektische aanpak niet meer te vermijden is. We moeten schiften, dingen bij elkaar brengen die misschien historisch niet bij elkaar hoorden, maar wel bij elkaar kunnen passen."

Maar is dat geen a-historische manier om dingen te gebruiken. Als je toch de soevereiniteitsgedachte van Kuiper aanhaalt, moet je je toch bedenken waarom hij dat bedacht heeft?

Hein: "Natuurlijk voor eigen parochie, maar daarom kan het ook voor anderen wel bruikbaar zijn."

Synthese

Een ander ding snappen we nog niet. Enerzijds zijn jullie eklektisch bezig, je pakt uit alles het goede, anderzijds zeg je dat jullie niet dualistisch denken, niet in zwart-wit en toch lezen wij in jullie stukken bijvoorbeeld dat het marxisme naar de mestvaalt van de geschiedenis wordt verwezen.

Hein: "Nee, voor mij niet. Het marxisme heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de samenleving, maar biedt nu geen oplossingen meer. De grote problemen van onze tijd hebben niets meer te maken met kapitalisme of socialisme. Kernreactoren blijven ontploffen. Het heeft te maken met een bepaald soort van produceren."

Maar er zijn ook marxistische analyses van het Sovjet-systeem, waaruit blijkt dat dat een vorm van staatskapitalisme is.

Hein: "Dan zou ik graag met die marxisten praten over dat soort kommunisme of socialisme dat zij voor ogen hebben. Is dat misschien op een anarcho-syndikalistische grondslag, waarbij de staat een minimale rol vervult, dan kunnen we elkaar wellicht vinden. Maar is dat dan nog wel marxisme of socialisme?"

Dat is jouw probleem toch niet! We proberen uit je woorden dat je wel wat in het anarcho-syndikalisme ziet. In jullie uitspraken zie je echter steeds weer dat jullie het links-rechts-denken willen overstijgen, de bestaande politieke stromingen liberalisme, socialisme en christendemocratie als verouderde stromingen zien die geen antwoorden meer geven op de actuele problemen. Jullie willen een nieuwe politiek introduceren die daar boven staat.

Hein: "Nee, een nieuwe politiek die verbindt, daar gaat het om. We verwerpen die drie stromingen niet, maar willen kritisch nagaan wat er in het liberalisme nog leeft aan vrijheid, in het christendom aan rentmeesterschap, in het socialisme aan solidariteit. Dat moet dan gered en uitgefilterd worden. Stop je het bij elkaar dan kun je een nieuw soort synthese krijgen die werkbaar is."

Die dus boven het links-rechtsdenken uitstijgt. Waarom benadrukken jullie dat zo erg, terwijl het toch eigenlijk voor de hand ligt dat jullie Groenen in de progressieve hoek thuishoren?

Hein: "Maar dan noem je een andere term, je zegt dan progressief en ik vraag me af of links ook progressief is. Kijk ik naar De Volkskrant en de PvdA, dan vind ik die behoorlijk reaktionair worden."

Nog een andere onduidelijkheid. Je noemt de huidige politieke partijen en stromingen overleefd, negentiende eeuw. Maar als je je eigen wortels noemt dan blijken die nog wel wat ouder te zijn. Dat is toch moeilijk te combineren. We kunnen ons voorstellen dat je je beroept op oude bronnen, maar het klopt dan niet dat je anderen dat verwijt.

Hein: "Ons industriële stelsel is bezig zich te transformeren in een post-industrieel stelsel. De ontwikkeling van de industriële samenleving ging gepaard met een aantal ideologieën, die gekoppeld zijn aan de industriële expansie. Als je meent dat je op weg bent naar een post-industriële samenleving, zul je een aantal van die filosofische uitgangspunten zeer kritisch moeten gaan heroverwegen. Dat zit er achter."

Maar dat geldt dus niet voor alle negentiende eeuwse ideeën. Jullie halen bijvoorbeeld ook ideeën uit de pauselijke encycliek Rerum Novarum, jullie noemen daaruit het subsidiariteitsbeginsel.

Hein: "Maar dat subsidiariteitsbeginsel komt voort uit de scholastiek, en daar liggen weer hellinistische bronnen aan ten grondslag, en als je kijkt waar Plato en Aristoteles zich op beroepen, waren dat vaak oosterse gedachten."

Er wordt dus lukraak geplukt wanneer dat in jullie straatje te pas komt. Er wordt bijvoorbeeld gekeken naar oude Chinese filosofen, terwijl het confucianisme een uiterst rationele filosofie was, ...

Hein: "Maar ik had het over het taoïsme..."

Klopt, maar waarom kies je het een wel en het ander niet en waarom giet je over jouw menu dan ook nog een soort heilig sausje?

Hein: "Omdat je als mens keuzevrijheid hebt, en ik als inspiratiebron mag kiezen wat ik wil."

Maar wij mogen vragen waarom je dat doet.

Hein: "Omdat ik vind dat wij als mens de plicht hebben om verantwoordelijkheid te nemen voor ons leven en voor de aarde waarop we leven. Dat is zo oud als de mens zelf, in elke religie komt die verantwoordelijkheid terug. Alleen het Westen heeft het tot een minimum teruggebracht."

Akkoord, maar vervolgens mag je anderen niet verwijten dat zij teruggrijpen op ouderwetse ideeën...

Hein: "Maar wij hebben het over 'negentiende-eeuwse en achterhaalde' bronnen..."

...waar je voor een deel ook zelf aan ontleent...

Hein: "Maar dat is toch niet slecht. Liberalen zijn niet per definitie fout, ze zijn fout op het moment dat zij hun eigen uitgangspunten verraden. Elke ideologie heeft een kern van waarheid. De vrijheidsgedachte van het liberalisme is juist. Die oorspronkelijke kern willen wij eruit halen en weer bruikbaar maken voor deze tijd. Dat geldt ook voor de bevrijding uit slavernij als socialistische essentie. Alleen hebben we nu te maken met nieuwe vormen van sociale slavernij, waarin mensen afhankelijk zijn van de staat, niet alleen economisch, maar zelfs voor hun levensvormen en seksuele voorkeuren."

Regio

In de negentiende eeuw waren die mensen afhankelijk van kerkelijke charitas.

Rerum Novarum was daarin zo belangrijk omdat voor het katholieke denken die charitas vervangen werd door staatshulp.

Hein: "De essentie van Rerum Novarum is de solidariteitsband tussen sterken en zwakken. Het is een religieus besef van banden tussen mensen die boven verschillen in het producerende handelen van mensen gaan."

Jij legt Rerum Novarum heel positief uit. Het was een antwoord vanuit de Katholieke Kerk op de dreiging dat vele katholieke arbeiders zouden overstappen naar het socialisme.

Hein: "Dat zeggen jullie, het is een verklaring, maar wie zegt dat het zo is?"

We vinden ook je weergave van het liberalisme heel beperkt, omdat je niet inging op het vrije-markt-idee. In een eerder interview zei je dat ecologie een vrij-marktsysteem nodig heeft. Waarom?

Hein: "Dat heeft te maken met de vrije-associatiegedachte. Wij willen dat mensen zich vrijwillig aansluiten en hebben een grote hekel aan sterke overheden en staatsburocratieën."

Hoe regel je in jouw systeem dat de producenten ook rekening houden met de consumenten en de maatschappelijke belangen?

Hein: "Wij willen dat de economie zich, in een proces, terugtrekt naar de regio. Dat men zich langzaam zal terugtrekken uit de wereldmarkt voor een aantal produkten, niet alles of dogmatisch, en zich meer gaat richten op regionale produktie en consumptie. Binnen de regio moeten dan produktie en consumptie op elkaar worden afgestemd, niet door een door de staat geregelde kamer waarin ze gedwongen moeten samenwerken, maar in een vrije onderhandelingsituatie tussen organisaties van producenten en consumenten."

Maar de vrije markt is louter ideologie. Er heeft nooit een vrije markt bestaan in de moderne geschiedenis. Hoe regel je binnen zo'n systeem dat er niet opnieuw machtskoncentraties ontstaan?

Hein: "Dat is een organisatieprobleem, dat zou je met bijvoorbeeld wetgeving kunnen regelen."

Dus toch een rol voor een overheid. Daarop betrappen we jullie in je programma meer, en daarin zijn jullie ook niet uniek. Enerzijds willen jullie de overheidsinvloed beperken tot het minimale, anderzijds is het program een lange opsomming van wat er aan nationale wet- en regelgeving moet komen.

Hein: (verbaasd) "Bij ons? Dat wil ik dan wel zien."

Als mensen zich aan allerlei regels moeten houden om ecologisch verantwoord te leven moeten die toch ook van de overheid komen?

Hein: "Kies je voor een vrije markt op basis van vrijwillige associatie, dan moet je constateren dat elke produktie-eenheid weer een eigen belang heeft en dat altijd zal stellen boven het algemeen belang. De overheid moet dan dat algemeen belang verdedigen."

En daar zit dus een spanningsveld waaraan ook het PPR-programma mank gaat. Uiteindelijk is de mensvisie heel bepalend voor de oplossing die je kiest, in uiterste vormen of de mens is goed, of de mens is slecht van nature.

Hein: "De mens is beide goed en slecht. Het gaat om de situatie en de samenleving als organisatie moet zo zijn ingericht dat de mens in vrijheid kan groeien tot een goed mens. Dat is mijn geloof in de goedheid van de mens. Tegelijkertijd ben ik heel pessimistisch over onze huidige samenleving."

Daarin sluit je dus aan bij de sociaal-anarchisten, die een positief mensbeeld hadden, in tegenstelling tot calvinisten die steeds de zonde met zich torsen.

Hein: "Daar kan ik ook niet mee uit de voeten. Begrippen als zondeval of erfzonde heb ik nooit begrepen."

Als je dan vaststelt dat bij de vrije associatie van producenten toch iets van regelgeving moet komen, horen we daar achter dat de mens geneigd is tot het kwade. Zou de mens geneigd zijn tot het goede, dan was die regelgeving immers niet nodig? (Hier stopt de discussie in een onduidelijk en niet meer te verstaan antwoord.)

Bedrog

Tot slot de realiteit. Hein gelooft niet in de kamer te zullen komen en zou al blij zijn als er voldoende stemmen gehaald worden om het inschrijfgeld terug te krijgen. Het opbouwen en laten inschrijven van de partij is een enorme inspanning geweest. Als het niet lukt, ligt dat mede aan de PPR-advertentie waarin de PPR stelde de groene partij van Nederland te zijn. Hein verwijt de PPR als parlementaire partij veel meer toegang te hebben tot de media. Zo weigert De Volkskrant stelselmatig iets over de Groenen op te nemen terwijl ze wel ruimschoots aandacht besteed aan Loesje. Onze mededeling dat de PPR datzelfde gevoel heeft is geen grote troost. In het geval de Groenen inderdaad niet in de Kamer komen is Hein een groot voorstander van samenwerking met iedereen die groen denkt. Hij heeft er geen probleem mee met de PPR te fuseren als deze beslist een groene partij te worden. Maar de PPR heeft nu eenmaal voor klein-links gekozen. Dat was een duidelijk kleur-bekennen en dat maakt de klap alleen nog maar harder als de PPR zich nu ineens profileert als de groene partij van Nederland. Hein vindt dat een leugen en bedrog, kiezers-manipulatie. Er waren genoeg kansen om met elkaar een Groene Partij Nederland te formeren. Onze reactie dat het toch heel logisch is dat de PPR zich verdedigt als er een nieuwe partij komt die alle bestaande partijen verwijt geen aandacht te besteden aan het milieu overtuigt niet. Volgens Hein geldt dat hoogstens voor een deel van de PPR. Hij vindt dat de PPR eindelijk eens moet kiezen en niet moet blijven zwenken tussen christendom, socialisme en het groene denken.

Of groen en rood gekombineerd kunnen worden weet Hein niet. Daarover zou eerst eens goed inhoudelijk gepraat moeten worden, de discussies daarover tot nu toe vindt hij onvolwassen. Op onze opmerking dat de PSP al zeer lang en de CPN inderdaad recentelijker toch ook veel aandacht besteden aan het milieu, reageert Hein dat het gaat om de konsekwente uitvoering van een milieubeleid. Als het er op aan komt moeten er keuzen gemaakt worden. Werkgelegenheid is dan een economisch en sociaal argument, de schade die diezelfde werkgelegenheid toebrengt aan het milieu is een ekologisch argument. Nederland heeft recht op één partij die in het geval van zulke keuzen altijd de ekologie voorop zal stellen.

Wij blijven er op hameren dat het verschil tussen de drie linkse partijen en de Groenen niet ligt in het programma, dat daar hoogstens wat verschillende aksenten en nadrukken in liggen, maar dat het verschil ligt in de ekologische ideologie. Wij constateren dat dat hetgene is dat ons scheidt.

Hein spreekt dan de hoop uit dat de kleine linkse of ekologische partijen in de komende kabinetsperiode in staat zullen zijn een krachtige sociaal-ekologische groene partij te formeren omdat daarin de toekomst ligt. De scheidslijnen zijn er in feite niet, maar nu in de verkiezingstijd moeten ze wel benadrukt worden.

JAAP DE JONG
LIDIE KOENEMAN

Van Hein van Westerouwen van Meeteren is onlangs een boek verschenen, getiteld: *Leven in de politiek: een groene kijk op mens en samenleving*. Uitgegeven bij Markant, Nijmegen.